

Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo metodika

2026

V1.1

Turinys

1. Apie Lietuvos ilgalaikį socialinį tyrimą	2
2. Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo įgyvendinimo kokybės kriterijai	4
3. Techniniai Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo įgyvendinimo principai	5

1. Apie Lietuvos ilgalaikį socialinį tyrimą

Kas yra Lietuvos ilgalaikis socialinis tyrimas

Lietuvos ilgalaikis socialinis tyrimas (toliau – LIST) – tai tęstinis visuomenės tyrimas, skirtas rinkti reprezentatyvius ir kokybiškus duomenis apie Lietuvos visuomenę bei jos raidą.

Strateginis tyrimo tikslas – sukurti naują įrankį ir metodus, kurie prisidėtų prie į ateitį orientuotos viešosios politikos bei padėtų tinkamai atliepti ilgalaikę šalies raidos viziją, kurią artimiausią dvidešimtmetį apibrėš valstybės pažangos strategija „Lietuva 2050“.

Pagrindinis tyrimo uždavinys – rengti, teikti ir skelbti nacionalinio lygmens statistinę informaciją apie Lietuvos gyventojų nuomonės, nuostatų ir elgesio pokyčius ilgalaikėje perspektyvoje.

LIST įgyvendinamas kaip reguliari tikimybinė panelinė apklausa, kai tyrime nuosekliai dalyvauja tie patys respondentai. Tai yra pirmasis tokio didelio masto tęstinis visuomenės nuostatų, vertybių, vertinimų ir elgsenos tyrimas Lietuvoje. LIST bus vykdomas kasmet keturiomis ketvirtinėmis bangomis. Tyrimas orientuotas į valstybės raidai svarbius strateginius rodiklius, kurie nėra matuojami kituose Lietuvoje vykdomuose kartotiniuose nacionaliniuose tyrimuose. LIST klausimyną sudaro 11 teminių bloků, kurie atspindi svarbiausias Lietuvos visuomenės raidos sritis ir planuojamus iššūkius, tokius kaip grėsmės nacionaliniam saugumui, įvairėjanti nelygybė, naujų technologijų priėmimas ir kt. Numatyta, kad kiekviena ketvirtinė banga turės kintamąjį modulį, kurio klausimai bus sudaromi atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės, ministerijų (ir kitų valstybės institucijų) poreikius, taip pat mokslininkų bendruomenės ekspertinius siūlymus. Taip valstybės institucijos turės galimybę laiku gauti duomenis apie visuomenei aktualius reikšmingus socialinius, politinius, ekonominius ir kitokius pokyčius ar įvykius ir priimti duomenimis grįstus sprendimus.

Kodėl reikia Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo

Viešojo valdymo sprendimų poveikiui vertinti reikia patikimų, kokybiškų, nuoseklių ir įveiklinamų duomenų. Nors Lietuvoje periodiškai atliekamos tarptautinių tyrimų apklausos visuomenės nuostatoms, vertinimams, vertybėms ir elgsenai tirti bei sprendimų poveikiui matuoti, visi šie tyrimai remiasi kitose šalyse (daugiausia Vakarų visuomenėse, kurių socialinė raida skiriasi nuo mūsų) parengtais instrumentais. Jie neįtraukia specifinių mūsų visuomenei aktualių temų ir rodiklių, reikalingų valstybės institucijoms numatytų darbų įgyvendinimo stebėsenos funkcijoms atlikti (pavyzdžiui, rodiklių, identifikuojančių esamą kontekstą, procesų įgyvendinimo ar rezultatų sėkmę bei poveikį). Be tarptautinių iniciatyvų, taip pat esama nacionalinio lygmens apklausų, kurios vykdomos valstybės institucijų ar mokslininkų iniciatyva. Tačiau vidiniai valstybės institucijų užsakymu ar mokslininkų iniciatyva atliekami visuomenės nuomonės tyrimai ne visada yra tarpusavyje koordinuoti, jų duomenys dažniausiai viešai neprieinami, duomenų kokybė dažnai gali būti nepakankamai kontroliuojama, todėl jų pridėtinė vertė Lietuvos socialinės raidos ar būklės įvertinimui ir stebėsenai nėra pakankama.

Reprezentatyvūs ir kokybiški duomenys bus reikalingi Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimo stebėsenai ir vertinimui, kurie bus atliekami stebint ir analizuojant poveikio rodiklių, apibūdinančių ir atskleidžiančių visuomenės būklę ir jos pokyčius, kitimo tendencijas.

Ilgalaikio socialinio tyrimo poreikis kyla iš būtinybės sistemiškai ir išsamiai stebėti Lietuvos visuomenės bei jos grupių nuomones, nuostatas ir elgesį, siekiant užtikrinti, kad viešosios politikos intervencijų (poveikio) vertinimas ir (ar) naujų intervencijų planavimas būtų grindžiamas kokybiškais ir patikimais duomenimis. LIST buvo sukurtas siekiant užpildyti kartotinių apklausų tyrimų duomenų stygių, kuris yra būtinas Lietuvos socio-ekonominei ir sociokultūrinei raidai analizuoti. Dabartiniai duomenų šaltiniai dažniausiai yra vienkartinio pobūdžio apklausos,

todėl iš jų negalima nustatyti ilgalaikių tendencijų ar priežastinių ryšių. LIST siekia teikti kartotinius duomenis, leidžiančius giliau suprasti visuomenės nuomones ir elgesio pokyčius ilguoju laikotarpiu, remti įrodymais grįstą viešąją politiką bei vertinti politikos veiksmingumą. LIST prisideda prie svarbiausių iššūkių, tokių kaip klimato kaita, technologijų pažanga ir nacionalinio saugumo grėsmės, sprendimo.

Kas įgyvendina Lietuvos ilgalaikį socialinį tyrimą

LIST inicijavo Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – LRV). LIST įgyvendina 5 institucijų konsorciumas – Vilniaus Universitetas (toliau – VU), Kauno technologijos universitetas (toliau – KTU), Vytauto Didžiojo universitetas (toliau – VDU), Valstybės duomenų agentūra (toliau – VDA), Vyriausybės strateginės analizės centras (toliau – STRATA).

VDA yra pagrindinis tyrimo lauko darbų (apklausos) įgyvendintojas, sudaro tyrimo imtį, atlieka respondentų kontaktavimą pritraukiant juos dalyvauti tyrime, apklausos darbus, apdoroja pirminius duomenis ir juos nuasmenintus teikia STRATA bei tvarko iš administracinių duomenų šaltinių gautus respondentus apibūdinančius asmens duomenis (duomenų tvarkytojas).

STRATA yra atsakinga už bendravimą su valdžios institucijomis ir jų poreikių nustatymą, tarpininkavimą tarp mokslo ir viešojo sektoriaus, socialinių sklaidos kanalų kūrimą ir valdymą, duomenų valdymą ir duomenų parengimą saugojimui; bendradarbiaudama su mokslo institucijomis veikia kaip tyrimo metodologijos rengėjas.

Mokslo ir studijų institucijos yra atsakingos už metodologijos rengimą ir metodologinę tyrimo priežiūrą, tyrimo instrumento (klausimynų) rengimą, giluminę analizę, mokslinę sklaidą, valdžios institucijų poreikių įtraukimą į mokslinio tyrimo įgyvendinimą. KTU, pasitelkdama išorinius tiekėjus, atsako už paskatų tyrimo respondentams organizavimą ir pirminį kontaktavimą su respondentais.

LIST tyrimas įgyvendinamas kaip tikslinė mokslinių tyrimų infrastruktūra, kurią finansuoja Lietuvos mokslo taryba.

2. Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo įgyvendinimo kokybės kriterijai

Pagrindiniai LIST įgyvendinimo **kokybės kriterijai**:

- 1. Reprezentatyvumas:** siekis įtraukti į tyrimą kuo įvairesnius Lietuvos gyventojus. Šiam kriterijui įgyvendinti nuolat stebimas (ir pagal poreikį koreguojamas) tyrimo imties dydis (siekiamas kiekvieno tyrimo bangos dalyvaujančios imties dydis – 5000 respondentų t. y., toks kiekis pritraukiamas, o motyvacinių priemonių paketas yra skirtas maksimaliai išlaikyti dalyvių skaičių iki kitų bangų) ir imties apibendrintas atitikimas/neatitikimas Lietuvos gyventojų populiacijai pagal svarbiausias socialines demografines charakteristikas (lytį, amžių, gyvenamąją vietą ir pagal galimybes kitas, pvz., tautybę ir išsilavinimą). Taip pat naudojamos įvairios respondentus skatinančios dalyvauti priemonės (klausimynai keliomis kalbomis, kuriomis dažniausiai bendraujama namuose, apklausos vykdymas internetine ir kitomis patogiomis formomis, finansinės paskatos).
- 2. Tikimybiškumas:** siekis imtį sudaryti tik tikimybiniais metodais bet kuriame apklausos vykdymo etape. Tik tikimybiniai imties sudarymo ir atnaujinimo metodai užtikrina rezultatų mokslinį pagrįstumą, kai daromos išvados apie tiriamą populiaciją.
- 3. Nuoseklumas:** siekis apklausą vykdyti periodiškai ir ilgą laiką, tam tikru intervalu užduodant tuos pačius klausimus tiems patiems respondentams, kad būtų įmanoma sekti visuomenės nuomonės, vertinimų, vertybių ir elgsenos svarbiais klausimais raidą. Panelinis dizainas leidžia sistemingiau nagrinėti priežastinius ryšius, taip pat sekti viešosios politikos vertinimų, nuostatų ir elgsenos pokyčius individo lygmeniu. Be to, didesnės galimybės apklausti Lietuvos gyventojus platesniu spektru klausimų užtikrinamos cikliniu dizainu, kai kiekvienais metais vykdomos 4 tyrimo bangos, kurių klausimynai skiriasi, tačiau kurios kartojamos kiekvienais tyrimo vykdymo metais.
- 4. Atliepiamumas:** siekis apklausą vykdyti periodiškai ir nuosekliai, taip pat sudarant sąlygas ir galimybes surinkti valstybei tam tikru metu labai svarbius duomenis, atsižvelgiant į visuomeninio gyvenimo aktualijas, svarbias iškylančias problemas ir krizinius įvykius. Vykdamas kiekvieną tyrimo bangą sudaromos galimybės įtraukti papildomus klausimų blokus, kurių poreikį pagrindžia valstybės institucijos ar mokslininkų grupės.
- 5. Atvirumas:** siekis kuo atviriau pateikti tyrimo dizaino ir vykdymo aprašus bei pagrindinius tyrimo rezultatus. Atvirumas užtikrinamas viešai publikuojant apklausos dizaino ir vykdymo aprašus bei pačius surinktus duomenis atviros prieigos duomenų archyvuose. Nuolatinis apklausos duomenų atviras publikavimas užtikrina mokslininkų ir kitų tyrėjų (dirbančių viešajame sektoriuje ar valstybės tarnyboje) galimybes savalaikiai atlikti reikiamus tyrimus ir analizes naudojant surinktus duomenis, taip pat kontroliuoti jų kokybę.

3. Techniniai Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo įgyvendinimo principai

LIST yra planuojamas kaip periodinė tikimybinė reprezentatyvi panelinė gyventojų apklausa, kai tyrime santykinai ilgą laiką dalyvauja tie patys respondentai.

Populiacija: 18-79 metų nuolatiniai Lietuvos gyventojai (viršutinė riba taikoma pirminės atrankos etape). Tiriama privačiuose namų ūkiuose gyvenantys gyventojai. Valstybės išlaikomi gyventojai, t. y. gyvenantys instituciniuose namų ūkiuose (globos įstaigose, įkalinimo įstaigose), nepriskiriami namų ūkių nariams ir nėra tiriami.

Tyrimo vienetas: Asmuo (asmenų apklausa).

Populiacijos sąrašas: Statistinis gyventojų registras (toliau – SGR).

Atrankos dizainas: Asmenų tikimybinė sluoksninė atranka iš SGR. Populiacija skaidoma į sluoksnius pagal gyvenamąją vietą. Kiekviename sluoksnyje atrenkamas proporcingas gyventojų skaičiui (pagal SGR gyventojų struktūrą) imties elementų (asmenų) skaičius. Atskirų sluoksnių padidintas reprezentavimas bendrojoje imtyje pirmose keturiose bangose (arba pirmaisiais tyrimo vykdymo metais) nenumatoma. Vėlesnėse tyrimo vykdymo bangose padidintas atskirų sluoksnių reprezentavimas gali būti taikomas pagal poreikį.

Kalba: Tyrimas vykdomas lietuvių ir rusų kalbomis (rusų kalbą naudojančių kaip pirmą Lietuvoje yra apie 5 proc. pagal 2021 m. Europos socialinio tyrimo duomenis).

Duomenų rinkimo būdas: 1) tiesioginis interviu dalyvaujant apklausėjui naudojant elektroninę apklausų pildymo sistemą (angl. *Computer-assisted personal interviewing* arba CAPI), 2) savipildą internetu elektroninėje apklausų platformoje (angl. *Computer-assisted web interviewing* arba CAWI), 3) tiesioginis interviu dalyvaujant apklausėjui (CAPI) su vertimu, kai klausimai užduodami rusų kalba ir pildomi į elektroninę anketą lietuvių kalba.

Tyrimo etapai:

1. **Rekrūtavimo etapas.** Tiesioginio interviu (CAPI) būdu¹. Naudojamas rekrūtavimo etapo klausimynas (trukmė iki 10 min.), kurio pabaigoje kviečiama dalyvauti ilgalaikiame tyrime pasirenkant būdą: savipildą internetu arba tiesioginį interviu (planuojamos proporcijos tolesniame etape dalyvaujančių internetu ir tiesiogiai: atitinkamai – 40 ir 60 proc.). Naudojamos skatinimo dalyvauti priemonės: informavimas apie apklausos pradžią paštu su besąlygine paskata (su 5 eur vertės dovanų čekiu, teisinis pagrindas – prizas už patekimą į imtį), klausėjų mokymas (kaip vykdyti apklausą, kaip išvengti neigiamų atsakymų) ir motyvavimas už respondento sukontaktavimą ir pritraukimą, kontaktavimo trukmė ir įvairumas (lauko darbų laikotarpis iki 6 mėn., kontaktavimas skirtingu darbo dienos metu), konsultacijos telefonu / informacija internete. Jei asmuo negyvena SGR nurodytu adresu, bet gyvena Lietuvoje, bandoma gauti jo kontaktinę informaciją ir rekrūtuoti į tyrimą. Jei išrinktas asmuo SGR nurodytu adresu negyvena ir nepavyko gauti jo kontaktų, jis iš imties sąrašo išbraukiamas ir nekeičiamas kitu šiuo adresu gyvenančiu asmeniu. Atrinktas asmuo kitu namų ūkyje gyvenančiu asmeniu nekeičiamas.

Rekrūtavimo metu bendrosios imties (19 000) elementai išduodami lauko darbams etapais priklausomai nuo jų planuojamo apšaukimo išdėstymo laike. Po kiekvieno rekrūtavimo etapo įvertinamas imties reprezentatyvumas sluoksniuose pagal išsilavinimą ir tautybę.

¹ Esant reikalui ir jei atrinktas imties elementas kitaip nepasiekiamas, galimas rekrūtavimas siunčiant informacinį laišką su internetine prisijungimo prie tyrimo rekrūtavimo etapo nuoroda (taip pat susisiekiant telefonu ir (ar) el. paštu).

2. **Pirminė apklausa.** Savipildos internetu arba tiesioginio interviu būdu. Kvietimas dalyvauti apklausoje internetu po sėkmingo rekrūtavimo etapo išsiunčiamas el. paštu. Šio etapo pagrindinis tikslas – savipildos internetu įgūdžio formavimas, todėl pildantiems internetu ši apklausa privalo būti vykdoma atskirai nuo rekrūtavimo etapo. Tiesioginio interviu atveju pirminė apklausa vykdoma iš karto po rekrūtavimo etapo, tuo pačiu apsilankymu (t.y. rekrūtavimo ir pirminės apklausos etapai sujungiami). Surenkama išsamesnė socialinė-demografinė informacija apie respondentą. Trukmė iki 15 min. Naudojamos skatinimo priemonės už dalyvavimą (5 eur vertės dovanų čekis po apklausos, teisinis pagrindas – prizas už dalyvavimą).

Po pirminės apklausos įvertinamas imties reprezentatyvumas sluoksniuose pagal išsilavinimą ir tautybę.

3. **Pagrindinis tyrimas. Tyrimas vykdomas** bangomis **kas 3 mėnesius**. Savipildos internetu arba tiesioginio interviu būdu (numatomos proporcijos dalyvaujančių internetu ir tiesiogiai: atitinkamai – 40 ir 60 proc.). Kiekvienoje bangoje per metus naudojami keturi skirtingi pagrindiniai klausimynai (t.y. panelinis tyrimas yra metinis) ir skirtingi papildomi klausimynai (pagal poreikį, nebūtinai longitudinaliniai). Trukmė iki 25 min., naudojamos skatinimo priemonės: atlygis/kompensacija už dalyvavimą (5 eur vertės dovanų čekis, teisinis pagrindas – prizas už dalyvavimą), laiškas-kvietimas / konsultavimas telefonu / informacija internete.

Kiekvienos bangos lauko darbai vykdomi 3 mėn.: **su 1 pagrindiniu** klausimynu rugpjūtį-spalį, **su 2 pagrindiniu** klausimynu lapkritį-sausį, **su 3 pagrindiniu** klausimynu vasarį-balandį, **su 4 pagrindiniu** klausimynu gegužę-liepą. Pasiruošimas bangos vykdymui trunka iki 7 mėn. Duomenų tikrinimui ir pirminės nuasmenintos duomenų bazės paruošimui skiriama 2 mėn. po lauko darbų įgyvendinimo. Iš viso **vienos bangos** vykdymui skiriami iki **12 mėnesių**.

Po kiekvienos bangos įvertinamas imties reprezentatyvumas sluoksniuose pagal išsilavinimą ir tautybę. Jei reikia, skaičiuojami imties svoriai.

Imties dydis:

1. **Bendrasis imties dydis:** 19 000 asmenų (visus klausėjai aplanko gyvai ir atlieka tiesioginį interviu). Siekiamas **teigiamų atsakymų** (t. y. tinkamų, sukontaktuotų ir neatsisakiusių dalyvauti) **rekrūtavimo** etape **procentas:** apie 40% nuo bendrojo imties dydžio (ne mažiau kaip 7 500). Pasirinkusiųjų toliau dalyvauti internetine apklausa, visiška gyventojų savipilda, planuojama 3000, o tiesioginio interviu būdu – 4500.

2. Siekiamas **dalyvaujančiųjų pirminėje** apklausoje (t. y. užpildžiusių pirminę apklausą) **procentas:** apie 32% nuo bendrojo imties dydžio (ne mažiau kaip 6000: internetine apklausa, visiška gyventojų savipilda – 2400 ir tiesioginiu interviu – 3600).

Pirminė apklausa (socialinis-demografinis klausimynas) respondentams, sutikusiems dalyvauti tiesiogiai, pildomas tuo pačiu apsilankymu kaip rekrūtavimo klausimynas. Internetine savipilda dalyvaujantiems respondentams po rekrūtavimo klausimyno siunčiama nuoroda pirminiam klausimynui pildyti.

3. Siekiamas **dalyvaujančiųjų pagrindinėje** pirmos bangos apklausoje (t. y. užpildžiusių pirmą pagrindinę apklausą) **procentas:** apie 27% nuo bendrojo imties dydžio (ne mažiau 5100: internetine apklausa, visiška gyventojų savipilda – 2100 ir tiesioginiu interviu – 3000).

Nubyрėjimas ir imties atnaujinimas:

Respondentas laikomas „nubyрėjusiu iš imties“ kai 3 kartus nesudalyvauja paeiliui vykstančiose bangoje. **Tikėtinas nubyрėjimas** – apie 20 proc. per metus.

Nuolat stebimas imties reprezentatyvumas pagal amžiaus grupes, lytį ir gyvenamąją vietovę, o sluoksniuose papildomai pagal išsilavinimą ir tautybę. Dėl imties atnaujinimo sprendžiama kasmet ne vėliau kaip po 4-osios tyrimo bangos. Atnaujinant imtį siekiama padidinti reprezentatyvumą, todėl galimas padidintas atskirų sluoksnių reprezentavimas, skaičiuojami dizaino svoriai.

Atnaujinant imtį naudojama ta pati logika, kaip ir sudarant pirminę imtį:

1. Atrenkama bendroji imtis (pagal poreikį turėti tam tikrą efektyvų realizuotą imties dydį ir atsižvelgiant į atsakomumo procentą).
2. Vykdomas rekrūtavimas.
3. Vykdoma pirminė apklausa.
4. Vykdomas pagrindinis tyrimas.

Respondentų skatinimas: respondentai už dalyvavimą tyrime bus skatinami įteikiant prizus (5 eur vertės dovanų čekius) rekrūtavimo, pirminės apklausos ir pagrindinio tyrimo etapuose. Respondentų skatinimą organizuoja KTU pagal VDA STRATAi pateiktą informaciją apie tyrimo respondentus ir pasitelkdamas išorinį partnerį.

Drauge su klausimynais yra renkami metaduomenys apie apklausos parametrus (pildymo trukmė ir pan.), taip pat pildomos klausėjų anketos.

2 schema. Imties dydžiai

	Rekrūtavimas+ Pirminė apklausa	Pirminė apklausa	I ketv. (1 banga)	II ketv. (2 banga)	III ketv. (3 banga)	IV ketv. (4 banga)	Papildoma imtis (po metų)
Klausėjai lanko gyvai	19000						4000
Internetu Numatytas priminimų siuntimas		3000	2400	2100	2100	2100	
Klausėjai lanko gyvai		-	3600	3000	3000	3000	
Atsakė, tiesioginės apklausos metu	4500; iš jų tik 3600 sutiko pildyti pirminę apklausą	-	3000				